

NADER ONDERZOEK VLEERMUIZEN

HOFPLEIN - COOLSINGEL

TE ROTTERDAM

Ecologie

Rapportage nader onderzoek vleermuizen

Hofplein (Coolsingel) te Rotterdam

Opdrachtgever	Hofplein Ontwikkel Fred. Roeskestraat 97B 1076 EC Amsterdam
Rapportnummer	9963.002
Versienummer	D1
Status	Eindrapportage
Datum	16 juli 2020
Vestiging	Zuid-Holland Max Euwelaan 21-29 3062 MA Rotterdam 088 - 5001600 rotterdam@econsultancy.nl
Opsteller	A.M. Vergeer, MSc
Paraaf	
Kwaliteitscontrole	C. van Tuijl, MSc
Paraaf	

Kwaliteitszorg

Econsultancy is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Het NGB is een vereniging van ecologische advies- en -onderzoeksbureaus en werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en behartigt de belangen van groene adviesbureaus. Het Netwerk hanteert een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbenden een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Econsultancy werkt volgens een dynamisch kwaliteits- en milieusysteem, zoals beschreven in het kwaliteits- en milieuhandboek. Ons kwaliteits- en milieusysteem is gecertificeerd volgens de eisen in de NEN-EN-ISO 9001 en NEN-EN-ISO 14001.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de toepasselijke en van kracht zijnde protocollen en richtlijnen voor onderzoek. Het onderzoek betreft echter een momentopname en geeft een inschatting van de aanwezigheid van beschermde soorten op de onderzoekslocatie. Het incidenteel voorkomen van beschermde soorten is nooit met zekerheid uit te sluiten. Econsultancy accepteert op voorhand geen aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke beslissingen die de opdrachtgever naar aanleiding van het door Econsultancy uitgevoerde onderzoek neemt.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
2	GEBIEDSBESCHRIJVING	2
	2.1 Huidig gebruik onderzoekslocatie en omgeving	2
3	RESULTATEN VOORGAAND ONDERZOEK.....	3
4	ONDERZOEKSMETHODIEK	4
	4.1 Huismus.....	4
	4.2 Vleermuizen.....	4
5	ONDERZOEKSRESULTATEN.....	7
	5.1 Huismus.....	7
	5.2 Vleermuizen.....	7
6	TOETSING AAN WET- EN REGELGEVING	9
7	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	10

1 INLEIDING

Econsultancy heeft van Hofplein Ontwikkel opdracht gekregen voor het uitvoeren van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van nesten en verblijfplaatsen van huismus en vleermuis aan een pand gelegen aan het Hofplein en de Coolsingel te Rotterdam.

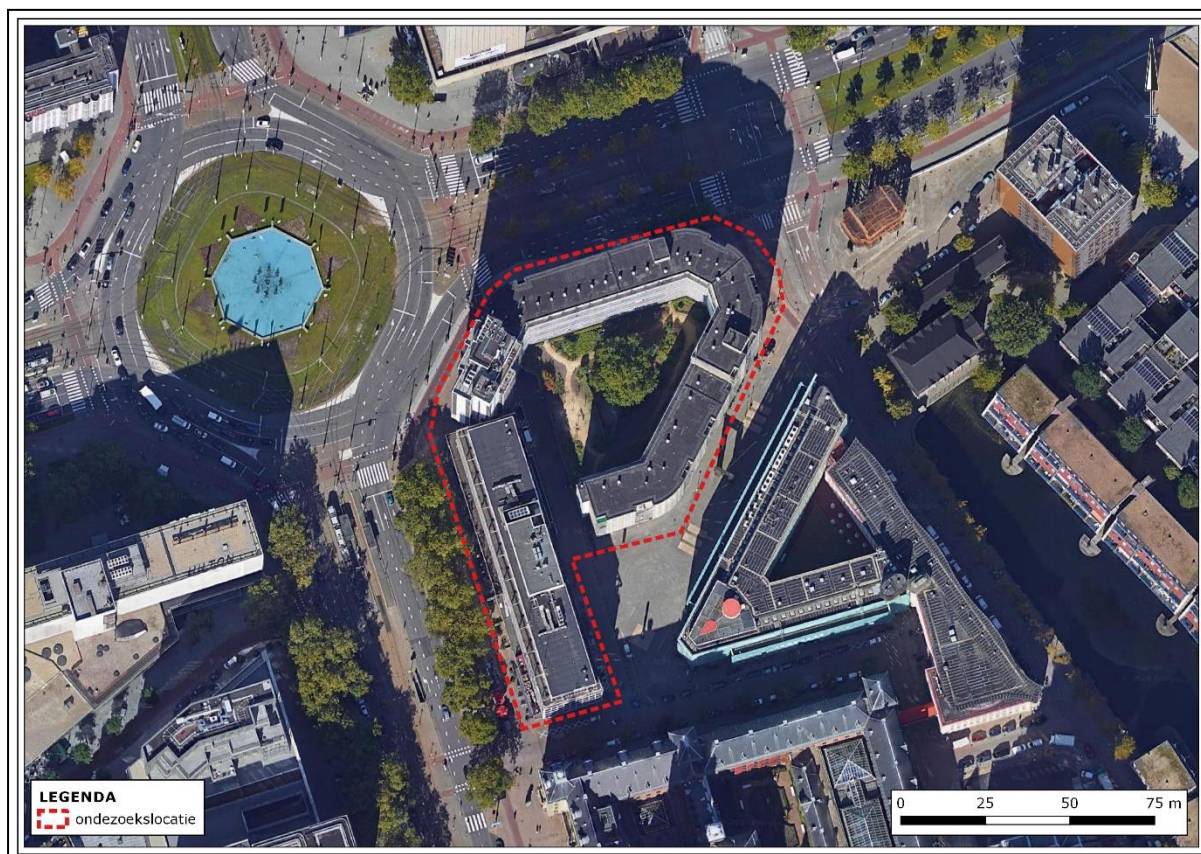
Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de voorgenomen herontwikkeling (sloop en nieuwbouw) van de onderzoekslocatie en naar aanleiding van de resultaten van de quickscan flora en fauna die Econsultancy in juni 2019 op de onderzoekslocatie heeft uitgevoerd (rapport 9963.001, d.d. 1 juli 2019). Uit de quickscan blijkt dat, om de effecten van de ingreep volledig te kunnen toetsen aan de Wet natuurbescherming, op het gebied van nesten en verblijfplaatsen van huismus en vleermuis meer informatie is benodigd.

Econsultancy is lid van de branchevereniging "Netwerk Groene Bureaus" en werkt volgens de door het Netwerk opgestelde gedragscode en protocollen.

2 GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Huidig gebruik onderzoekslocatie en omgeving

De onderzoekslocatie ($\pm 10.000 \text{ m}^2$) betreft een pand aan het Hofplein en de Coolsingel, in de kern van Rotterdam (zie figuur 1). Volgens de topografische kaart van Nederland zijn de coördinaten van het midden van de onderzoekslocatie $X = 92.53$, $Y = 437.66$.

Figuur 1. Luchtfoto onderzoekslocatie.

De onderzoekslocatie betreft een gebouwcomplex, bestaande uit een aantal aaneengesloten panden in het centrum van Rotterdam. De oostelijke lus van de bebouwing bestaat uit een woningblok van 13 verdiepingen hoog dat is opgetrokken uit baksteen. Op de eerste twee verdiepingen onder dit gebouw is een parkeergarage aanwezig. Op het dak van deze garage ligt een binnentuin met daarin een plaat. De gevel van het lagere zuidwestelijke gebouwblok bestaat voornamelijk glas en gevelbeplating. Het hoge gebouw tussen deze twee gebouwdelen heeft een geheel glazen gevel. Tussen de bebouwing bevindt zich een binnentuin op de eerste verdieping, bovenop een parkeergarage.

De noordwestzijde van de onderzoekslocatie ligt aan een grote rotonde met fontein, het Hofplein. De locatie is gelegen in het centrum van Rotterdam waar veel hoogbouw aanwezig. Nabij de onderzoekslocatie bevinden zich bomenrijen (platanen) en ten zuidoosten van de onderzoekslocatie is een watergang aanwezig. Ten zuiden van de onderzoekslocatie bevinden zich het oude stadhuis en het politiebureau. Op circa 500 meter van de onderzoekslocatie ligt het treinstation Rotterdam Centraal.

De initiatiefnemer is voornemens de bebouwing inclusief de tuin te amoveren om vervolgens nieuwbouw te realiseren, ten behoeve van de herontwikkeling van het gebied.

3 RESULTATEN VOORGAAND ONDERZOEK

In de quickscan ecologie die Econsultancy in juli 2019 heeft uitgevoerd op locatie (rapportage 9963.001) is het volgende geconcludeerd:

*“Binnen het plangebied bevinden zich in de huidige binnentuin situaties die geschikt zijn als potentiële nestgelegenheden voor vogels met jaarrond beschermde nesten. Door de planontwikkeling kunnen deze mogelijke nestlocaties vernield worden. Geadviseerd wordt in het geëigende jaargetijde nader onderzoek uit te laten voeren naar de potentiële nestlocaties van de **huismus**.*

*Op basis van onderhavige quickscan dient voor de uitvoering van de plannen middels aanvullend onderzoek tevens meer duidelijkheid te worden verkregen omtrent de aan- of afwezigheid van verblijfplaatsen van **vleermuizen**, en omtrent het in gebruik zijn van deze potentiële verblijfplaatsen door vleermuizen. Geadviseerd wordt nader onderzoek uit te laten voeren naar de functie van het plangebied voor de vleermuissoorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger.*

Met betrekking tot algemene broedvogelsoorten wordt geadviseerd het verwijderen van eventueel aanwezige nestgelegenheden en het groen uit te voeren buiten het broedseizoen. Hiermee kan een eventuele overtreding van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming ten aanzien van algemeen voorkomende broedvogels worden voorkomen. In de Wet natuurbescherming wordt geen vaste periode gehanteerd voor het broedseizoen. Globaal kan voor het broedseizoen de periode maart tot half augustus worden aangehouden. Indien er wel binnen de broedperiode wordt gewerkt, dient er voorafgaand aan de werkzaamheden een broedvogelinspectie uitgevoerd te worden.

Voor beschermde soorten behorend tot de overige soortgroepen zijn overtredingen ten aanzien van de Wet natuurbescherming wegens het ontbreken van geschikt habitat (amfibieën, reptielen, vissen, ongewervelden en vaatplanten), het ontbreken van sporen en/of vanwege een vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling (algemene grondgebonden zoogdieren) niet aan de orde. Wel dient er te allen tijde rekening gehouden te worden met de algemene zorgplicht ten aanzien van algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren.”

Een nader onderzoek binnen het geschikte seizoen is geadviseerd om uitsluitsel te geven over het gebruik van het pand op de onderzoekslocatie en de directe omgeving door bovengenoemde beschermde soorten. Aan de hand van dit onderzoek is vastgesteld of overtredingen plaats zullen vinden bij de uitvoering van het project en of mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn.

4 ONDERZOEKSMETHODIEK

4.1 Huismus

Voor het onderzoek naar de huismus zijn twee veldbezoeken uitgevoerd gedurende de ochtend: op 22 april en 12 mei 2020. Tijdens de veldbezoeken is door twee waarnemers in de binnentuin gezocht naar roepende huismussen. Mannetjes huismussen roepen met name in het voorjaar ('s ochtends) vaak vanaf locaties waar hun nesten zich bevinden. Bij het aantreffen van roepende mannetjes mag worden aangenomen dat zich onder het betreffende dak één of meerdere nesten bevinden. Tevens is gedurende de rondes in de ochtend gelet op huismussen die (met nestmateriaal) onder dakpannen of andere nestlocaties verdwijnen. Behalve op de onderzoekslocatie, is ook de directe omgeving onderzocht op de aanwezigheid of geschiktheid van de bebouwing voor huismus(nesten). De onderzoeksopzet is conform hetgeen is voorgeschreven in het kennisdocument voor de huismus (BIJ12, versie juni 2017).

4.2 Vleermuizen

Voor het onderzoek naar gebouwbewonende vleermuizen (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger) zijn in de periode half augustus 2019 tot half juni 2020 in totaal vijf veldbezoeken uitgevoerd. De onderzoeksronden zijn in de avonduren (vanaf zonsondergang) of ochtenduren (voorafgaand aan zonsopkomst) uitgevoerd. De exacte data en tijden van de onderzoeksronden zijn opgenomen in tabel I en tabel II. De inventarisatiemethode is conform het protocol voor vleermuisonderzoek (versie maart 2017), dat is opgesteld door het vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus. De onderzoeksinspanning is gebaseerd op de functies zomerverblijf, kraamverblijf, paarverblijf/baltsplaats en massawinterverblijfplaats. Het protocol heeft tot doel het belang van de functies van onderzoekslocaties voor de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger effectief en efficiënt vast te stellen dan wel uit te sluiten. Doordat vleermuizen iedere (verblijfs-)functie slechts een beperkte periode van het jaar gebruiken is onderzoek naar alle op de onderzoekslocatie mogelijke functie noodzakelijk. Iedere (verblijfs-)functie afzonderlijk geniet een jaarronde bescherming.

De onderzoeksronden zijn uitgevoerd met drie waarnemers per veldronde in de avond en vier waarnemers voor de veldronde in de ochtend. Voor de veldronden in de avond stond één waarnemer in de binnentuin en twee waarnemers monitorde de buitengevels van het pand. Op deze wijze konden zoveel mogelijk gevels op elk moment in het zicht worden gehouden. Hiermee is gegarandeerd dat te allen tijde minimaal 75% van de onderzoekslocatie kon worden overzien, waardoor wordt voldaan aan de minimale eis van 75% zoals gesteld in het Vleermuisprotocol 2017. Tijdens de ochtendronde met vier personen stond één waarnemer in de binnentuin en stonden drie waarnemers rondom het pand, elk met zicht op een gevel aan respectievelijk de Coolsingel, Pompenburg en de Doelstraat, waardoor op elk moment alle gevels konden worden overzien.

Het protocol heeft tot doel het belang van de functies van onderzoekslocaties voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen dan wel uit te sluiten. Doordat het protocol is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat is voldaan aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning, om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. Het kan nooit worden uitgesloten dat verblijfsfuncties tijdens het onderzoek worden gemist, maar er is wel aan de onderzoeksinspanning voldaan. In het bijzonder wanneer de aanwezigheid van gebiedsfuncties of soorten wordt uitgesloten, zou een onderzoek volgens het protocol als juridisch voldoende moeten worden aangemerkt.

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd binnen de meest gunstige periode van het jaar waarin vleermuizen aantoonbaar van de onderzoekslocatie gebruik kunnen maken (in de maanden tussen mei en oktober). Gedurende de periode mei tot en met half juli hebben de meeste soorten hun zomer- en kraamverblijfplaatsen bezet en brengen de vrouwtjes hierin de jonge dieren groot. In de maanden augustus en september maken vleermuizen gebruik van paarverblijfplaatsen en zijn veel soorten in de omgeving van hun winterverblijf te vinden. In deze periode produceren mannelijke vleermuizen sociale geluiden vanuit, of vliegend rondom, bebouwing om vrouwtjes te lokken. Naast kraam- en paarverblijfplaatsen is het aanvullende onderzoek ook gericht op de functie zomerverblijfplaats en massawinterverblijfplaats. In het najaar zoeken vleermuizen hun massawinterverblijfplaatsen op, waardoor rond middernacht grote groepen zwermende vleermuizen bij de verblijfplaatsen te zien zijn.

Tijdens de veldbezoeken is voornamelijk gelet op uitvliegende, invliegende of zwermende vleermuizen. Daarnaast is ook gelet op foeragerende en passerende vleermuizen. Tijdens de eerste twee veldbezoeken is voornamelijk gelet op sociale geluiden en zwermende groepen vleermuizen.

Alle veldbezoeken zijn uitgevoerd met behulp van een batdetector (Pettersson M500-384 USB). Een batdetector zet het voor het menselijk gehoor niet hoorbare ultrasone geluid van vleermuizen om naar frequenties die wel hoorbaar zijn. De opnamemogelijkheid is belangrijk omdat de geluidsopnames kunnen worden gebruikt voor het determineren van vleermuissoorten die op basis van hun geluid moeilijk zijn te onderscheiden (met name de Myotis-soort) en waarbij het sonogram uitsluitel kan geven. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de analyseprogramma's BatSound en BatExplorer.

Overzicht veldbezoeken

Het onderzoek bestond uit diverse veldbezoeken. Onderstaande tabel I bevat een overzicht van de uitgevoerde veldbezoeken. De avondrondes op 20 augustus en 10 september 2019 betroffen gecombineerde onderzoeksrondes naar paar- en massawinterverblijven, waarbij de duur, start- en eindtijd van de onderzoeksrondes zowel overeenkomen met de eisen voor onderzoek naar paarverblijven als met de eisen voor onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen voor de te verwachten vleermuissoorten. De daaropvolgende drie rondes waren gericht op gecombineerd kraam- en zomerverblijfonderzoek, waarbij tevens de duur, start- en eindtijden van de veldbezoeken aan de eisen voor onderzoek naar zowel paar- als zomerverblijven hebben voldaan. De onderzoeksrondes van 22 april en 12 mei waren enkel gericht op huismusnestlocaties.

Tabel I. Onderzoeksinspanning per soortgroep

		2019		2020				
		augustus	september	april	mei	juni	juli	
vleermuizen	tijdstip	2 x avond		-	2 x avond + 1 x ochtend			-
	datum	20-8-2019 *** 10-9-2019 ***			18-5-2020 *** 19-5-2020 (ochtend) **** 18-6-2020 ***			
	functie	paar- en massawinterverblijf			kraam- en zomerverblijf			
huismus	tijdstip	-		2 x 's ochtends		-		
	datum			22-4-2020 ** 12-5-2020 **				
	functie			nestlocaties				

* Het aantal sterretjes staat gelijk aan het aantal waarnemers per ronde.

Tabel II geeft tot slot een overzicht van de tijden en weersomstandigheden behorend bij de uitgevoerde veldbezoeken. Tijdens de veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het onderzoeken van de aanvullende onderzoeken naar vleermuizen gunstig. Tijdens de huismusonderzoeksrond van 12 mei was de temperatuur met 5 °C relatief laag, maar het was wel zonnig. Voorafgaand aan deze onderzoeksrond zijn op enkele honderden meters van de onderzoekslocatie roepende huismussen waargenomen. Dit laat zien dat de weersomstandigheden geschikt waren voor het onderzoek naar deze soort. Tijdens de overige veldbezoeken lag de temperatuur niet onder de 10 °C. De windsnelheid lag tijdens alle bezoeken beneden de 3 m/s (2 Bft) en het was droog. De weersomstandigheden voldoen hierbij aan de protocollaire eisen voor de uitvoer van huismus- en vleermuisonderzoek.

Tabel II. Omstandigheden aanvullende onderzoeken vleermuizen

Soort	Datum	Tijd	Zonsopkomst/ zonsondergang	*	Temperatuur	Weersomstandigheden
Huismus	22 april 2020	07:30 – 08:30	06:30	↑	10 °C	Helder, droog, matige windkracht (3 m/s)
	12 mei 2020	06:50 – 07:53	05:53	↑	6 °C	Helder, droog, lage windkracht (1 m/s)
Vleermuis	20 augustus 2019	21:25 – 02:00	20:56	↓	16 °C	Bewolkt, droog, lage windkracht (1 m/s)
	10 september 2019	20:35 – 02:00	20:09	↓	12 °C	Helder, droog, lage windkracht (1 m/s)
	18 mei 2020	21:30 – 23:34	21:34	↓	15 °C	Helder, droog, lage windkracht (1 m/s)
	19 mei 2020	03:40 – 05:42	05:42	↑	13 °C	Helder, droog matige windkracht (3 m/s)
	18 juni 2020	22:00 – 00:05	22:05	↓	16 °C	Bewolkt, droog, lage windkracht (1 m/s)

* ↑ Zonsopkomst; ↓ Zonsondergang. De tijden zijn afkomstig van <https://cdn.knmi.nl>.

5 ONDERZOEKSRESULTATEN

5.1 Huismus

Tijdens het nader onderzoek naar huismussen zijn geen huismussen of (sporen van) nestlocaties waargenomen in of nabij het pand op de onderzoekslocatie.

Op 400 meter ten zuiden van de onderzoekslocatie, in het centrum van Rotterdam rond het beursplein, is voorafgaand aan het ochtendbezoek op 12 mei huismusactiviteit geconstateerd. Meerdere huismussen zijn roepend op daken rond het plein waargenomen. Deze locatie zich ver buiten de invloedssfeer van de voorgenomen werkzaamheden op de onderzoekslocatie. Overige huismuswaarnemingen zijn tijdens het onderzoek niet gedaan op of nabij de onderzoekslocatie.

Bij de sloop van de bebouwing zal geen sprake zijn van verstoring en vernietiging ten aanzien van vaste rust- en/of nestlocaties en functioneel leefgebied van de huismus.

Wel is tijdens de onderzoeksrondes op 12 mei nestactiviteit van een koolmees waargenomen in een nestkast in de binnentuin. De koolmees is een algemene broedvogelsoort, zonder jaarrond beschermde neststatus. Alle vogelnesten zijn beschermd op het moment dat ze in gebruik zijn (zie hoofdstuk 7).

5.2 Vleermuizen

Verblijfplaatsen en activiteit binnen de onderzoekslocatie

Gedurende de avondrondes in de paar- en winterzwermperiode (20 augustus en 10 september 2019) zijn geen paar- of winterverblijfplaatsen aangetoond op de onderzoekslocatie. Tijdens de avondrondes zijn drie foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in de binnentuin van het pand op de onderzoekslocatie. Ook zijn 2 gewone dwergvleermuizen gehoord bij de zuidvleugel van het pand. Er zijn geen zwermende, aantikkende, sociaal roepende of in- en uitvliegende vleermuizen waargenomen bij het pand op de onderzoekslocatie gedurende de paar-/winterrondes. Paarverblijfplaatsen of een massawinterverblijfplaats van vleermuizen binnen de onderzoekslocatie zijn daarom redelijkerwijs uitgesloten.

Tijdens de avond- en ochtendbezoeken in de kraam- en zomerperiode (18 mei, 19 mei en 18 juni 2020) zijn tevens geen aantikkende, of in- en uitvliegende waargenomen. Er zijn gedurende de onderzoeken geen verblijfplaatsen aangetoond. De vleermuisactiviteit rondom de te slopen opstallen was tijdens het ochtendbezoek zeer laag. Slechts poradisch vloog een gewone dwergvleermuis langs de onderzoekslocatie. Aantikkende, roepende of zwermende vleermuizen, die wijzen op een kraamverblijf, zijn niet waargenomen. Boven de binnentuin of langs de gevel van het gebouw zijn tijdens deze rondes geen vleermuizen gehoord. In geen van de onderzoeksrondes is gebouwgebonden gedrag aangetoond. Het is daarom redelijkerwijs uitgesloten dat de bebouwing op de onderzoekslocatie in gebruik is als zomer- en/of kraamverblijfplaats van een vleermuissoort.

Verblijfplaatsen buiten de onderzoekslocatie

Tijdens de avondbezoeken in de zomer- en kraamperiode zijn drie foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen ten zuidoosten van de onderzoekslocatie, boven de watergang langs het Haagseveer. Dit duidt op de mogelijke aanwezigheid van zomerverblijven in de buurt van de onderzoekslocatie. Het direct aangrenzende politiebureau is niet geschikt als vleermuisverblijf. In dit gebouw is dan ook geen gebouwgebonden gedrag waargenomen. Mogelijke paarverblijfplaatsen in de ruimere omgeving zullen door de afstand tot de onderzoekslocatie niet binnen de invloedssfeer van de voorgenomen werkzaamheden vallen en worden derhalve buiten beschouwing gelaten.

Foeragerende / passerende vleermuizen

Tijdens de veldbezoeken zijn ten zuidoosten van de onderzoekslocatie enkele passerende foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. De voorgenomen ingreep zal geen aantasting van belangrijk foerageerhabitat vormen, omdat de onderzoekslocatie voornamelijk uit bestrating en bebouwing bestaat en het daardoor geen optimaal foerageergebied betreft. De binnentuin is van marginale betekenis als foerageergebied door het goed onderhouden groen en omdat de boom een plaatant betreft: een soort die relatief weinig insectensoorten faciliteert. Door de voorgenomen ingreep zal het aanbod van foerageermogelijkheden niet in het geding komen, in de directe omgeving is meer en beter geschikt foerageerhabitat voor vleermuizen aanwezig in de vorm van parken en watergangen met groen eromheen. Een negatief effect van de ingreep op essentieel vleermuisfoerageergebied wordt dan ook op voorhand verwaarloosbaar geacht.

Vliegroutes

Vleermuizen maken veelal gebruik van lijnvormige (donkere) landschapselementen als houtsingels, beken en lanen om zich te verplaatsen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden. De gevel van het pand kan als lijnvormig element worden gezien. Tijdens de veldbezoeken zijn langs het pand op de onderzoekslocatie en in de directe omgeving echter geen eenduidige vliegpatronen waargenomen. Daarbij zou een eventuele vliegroute na het verdwijnen van het pand op de onderzoekslocatie worden opgevangen langs de omringende bebouwing. Verstoring van een essentiële vliegroute is niet aan de orde.

6 TOETSING AAN WET- EN REGELGEVING

6.1 Huismus

De huismus valt onder het beschermingsregime van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming. Het is verboden de voortplantings- en rustplaatsen te beschadigen of te vernielen en de nesten mogen niet worden weggenomen. Het nader onderzoek heeft uitgewezen dat de onderzoekslocatie geen vaste rust- en/of nestlocaties van de huismus bevat. Bij de voorgenomen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden worden daarom geen nestlocaties beschadigd en/of vernield en is geen sprake van opzettelijke verstoring. Er is geen overtreding van de Wet natuurbescherming aan de orde.

6.2 Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten vallen onder het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn en de conventie van Bonn, in de Wet natuurbescherming ondergebracht in artikel 3.5. De verboden handelingen die van toepassing zijn op de vleermuizen betreffen het opzettelijk verstoren, doden of vangen van de dieren en het beschadigen of vernielen van de rust- en voortplantingsplaatsen. Onder deze verblijfplaatsen wordt verstaan: "het gehele systeem waarvan een populatie gebruik maakt tijdens de jaarcyclus van de soort". Dit houdt in dat niet alleen de zomer- en winterverblijfplaatsen maar ook de verbindingen hiertussen (vliegroutes), paarterritoria en de essentiële foerageergebieden bescherming genieten.

Op grond van onderhavig onderzoek is gebleken dat bij de uitvoer van de voorgenomen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden geen verblijfplaatsen van vleermuizen worden weggenomen, vernield of beschadigd. Artikel 3.5 lid 2 betreft het opzettelijk verstoren van dieren. Artikel 3.5 lid 4 betreft een verbod op het opzettelijk beschadigen of vernielen van een verblijfplaats van vleermuizen. Bij het weggagen van een vleermuis, als gevolg van de sloop van de opstallen, is sprake van voorwaardelijke opzet en is het artikel van kracht. Het uitgevoerde nader onderzoek heeft uitgewezen dat de onderzoekslocatie geen rust- en/of verblijfplaatsen vervult voor gebouwbewonende vleermuissoorten. Bij de voorgenomen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden worden daarom geen rust- en/of verblijfplaatsen beschadigd en/of vernield en is geen sprake van opzettelijke verstoring.

Een ontheffing voor de werkzaamheden ten aanzien van vleermuizen is niet aan de orde. Wel wordt aanbevolen om zorgvuldig te handelen tijdens de sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden, omdat er altijd sprake kan zijn van onverhoopte aanwezigheid van een vleermuis, op een onverwachte plek. Ook wordt geadviseerd gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting tijdens de bouw en in de nieuwe situatie. Vleermuisvriendelijke verlichting is naar beneden gericht en is amberkleurig, wat voor vleermuizen het minst verstoring is.

7 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Econsultancy heeft in opdracht van Hofplein Ontwikkel een nader onderzoek naar huismus en vleermuizen aanvullend ecologisch onderzoek uitgevoerd aan een pand gelegen aan het Hofplein en de Coolsingel te Rotterdam.

Voorgenomen ingreep

De initiatiefnemer is voornemens het huidige pand op de onderzoekslocatie te amoveren en op de locatie nieuwbouw te realiseren.

Functie onderzoekslocatie voor huismus en vleermuizen

Uit het onderzoek is gebleken dat het pand niet in gebruik is door de huismus als vaste rust- of nestlocatie. Daarnaast is uit het onderzoek gebleken dat het huis ook door vleermuizen niet in gebruik is als zomer-, kraam-, paar- en/of massawinterverblijf. De vleermuisactiviteit rondom de onderzoekslocatie was relatief laag en verblijfplaatsen zijn uitgesloten op basis van de onderzoeksresultaten.

Conclusie

Bij de voorgenomen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden worden geen nestlocaties beschadigd en/of vernield van de **huismus** en is geen sprake van opzettelijke verstoring van huismussen.

Ook voor **vleermuizen** geldt dat geen verblijfplaatsen of andere beschermde functies zijn aangetoond in (relatie tot) de bebouwing op de onderzoekslocatie. Juridisch gezien is er daarom geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming ten aanzien van de huismus en vleermuis. Wel wordt aanbevolen om zorgvuldig te handelen tijdens de werkzaamheden, omdat er altijd sprake kan zijn van onverhoopte aanwezigheid van een vleermuis, op een onverwachte plek. Ook wordt geadviseerd om gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting.

Met betrekking tot **algemene broedvogels** wordt geadviseerd het verwijderen van eventueel aanwezige nestgelegenheden (waaronder de nestkasten in de binnentuin) en het groen uit te voeren buiten het broedseizoen. Hiermee kan een eventuele overtreding van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming ten aanzien van algemeen voorkomende broedvogels worden voorkomen. In de Wet natuurbescherming wordt geen vaste periode gehanteerd voor het broedseizoen. Globaal kan voor het broedseizoen de periode maart tot eind augustus worden aangehouden. Indien er wel binnen de broedperiode wordt gewerkt, dient er voorafgaand aan de werkzaamheden een broedvogelinspectie uitgevoerd te worden.

Onverwachte situaties

Ondanks dat aan de vereiste onderzoeksinspanning is voldaan, kan het nooit volledig worden uitgesloten dat een incidentele verblijfsfunctie van één of enkele beschermde individuen wordt gemist. Het protocollair onderzoek blijft een reeks van momentopnamen, waardoor niet elke avond en/of ochtend gedurende het seizoen onderzoek plaats kan vinden. Wanneer tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch (verblijfplaatsen van) één of meerdere huismussen of vleermuizen worden aangetroffen op onverwachte plekken, dienen de verstorende sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden ter plaatse tijdelijk te worden gestaakt en dient in eerste instantie contact te worden opgenomen met Econsultancy of een lokale huismus- en/of vleermuisdeskundige. In overleg zal vervolgens worden bepaald hoe verder gehandeld dient te worden en welke eventuele maatregelen getroffen moeten worden.

Tot slot dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de algemene zorgplicht ten aanzien van in het wild levende dieren en planten (zie bijlage I, zorgplicht).

BIJLAGE I – Toelichting verbodsbepalingen Wet natuurbescherming

Zorgplicht

De tekst van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming, waarin de zorgplicht voor alle in het wild voorkomende planten en dieren is vastgelegd, luidt als volgt:

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
  - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
  - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
  - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
3. Het eerste lid is niet van toepassing op handelen of nalaten in overeenstemming met het bij of krachtens deze wet of de Visserijwet 1963 bepaalde.

Deze plicht treft dus niet alleen de dieren en planten die zijn vermeld op de lijsten behorend bij de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, de Conventies van Bern en Bonn of artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming.

De plicht houdt zoveel in dat een ieder die weet, kan weten, vermoedt of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten in het wild levende dieren of planten nadelige gevolgen kunnen ondervinden, zijn handelen of nalaten moet aanpassen ter voorkoming, beperking of ongedaan making van die gevolgen, zoals beschreven in lid 2 van het zorgplichtartikel.

Onder nadelige gevolgen dient hierbij niet alleen de dood of verwonding van dieren dan wel de vernieling of beschadiging van planten te worden verstaan.

Dit verplicht de initiatiefnemer van ruimtelijke ingrepen of andersoortige activiteiten ertoe om voorafgaande aan de uitvoering of realisatie zich op de hoogte te stellen van de aanwezige natuurwaarden, de kwetsbaarheid van die natuurwaarden en van de mogelijke gevolgen van zijn handelen voor die natuurwaarden. Dit vereist zorgvuldigheid van de initiatiefnemer. Hij dient ook al bij de voorbereiding van zijn handelingen oog te hebben voor de bescherming van de natuurwaarden en tijdens de uitvoering en realisatie steeds een focus te hebben op voorkoming of ongedaan making van nadelige effecten op die natuurwaarden.

Verklarende woordenlijst

Activiteitenplan

Een activiteitenplan dient als begeleidend document voor een ontheffingsaanvraag. In het activiteitenplan zijn maatregelen verwoord waarmee de functionaliteit van een rust- of verblijfplaats van een beschermde soort behouden blijft en schade aan individuen wordt voorkomen.

Externe werking

Niet alleen activiteiten in een Natura 2000-gebied/EHS hebben invloed op de staat van instandhouding van het gebied, ook activiteiten buiten het gebied kunnen de natuurwaarden in een gebied beïnvloeden. Dit wordt "externe werking" genoemd. Er bestaat geen ruimtelijke grens voor externe werking: bepalend zijn de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in het Natura 2000-gebied/ EHS, ongeacht de afstand tot het beschermde gebied.

Expert Judgement

Inschatting van een deskundige op grond van zijn kennis en ervaring.

Foerageerhabitat

Het gebied waarbinnen een soort voedsel zoekt.

Foerageren

Zoeken en vinden van voedsel door dieren (jachtgebied).

Functioneel leefgebied

Hiermee wordt het gebied dat is benodigd om de functionaliteit van een voortplantingsplaats of van een vaste- rust of verblijfplaats te behouden. Een nestlocatie of voortplantingsplaats kan bijvoorbeeld alleen succesvol functioneren, wanneer er voldoende habitat (schuilgelegenheid, voedsel etc.) van voldoende kwaliteit aanwezig is om te kunnen paren, eieren te leggen en jongen groot te brengen.

Gunstige staat van instandhouding

Er is sprake van een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitatype als de omstandigheden waarin de soort of het habitatype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitatype.

Habitat

Omvat de plaatsen waar een bepaald organisme voorkomt doordat de abiotische en biotische factoren (niet levende en levende natuur) van die plaatsen voldoen aan de eisen en toleranties die het organisme stelt om te kunnen overleven, groeien en zich voortplanten.

Kraamverblijfplaats

Voortplantingsplaats van vleermuizen. Het gaat hierbij vaak om de vrouwelijke exemplaren van een kolonie (ook wel kraamgroep genoemd) die gezamenlijk hun jongen grootbrengen. De aantallen vleermuizen in een kraamgroep kan oplopen tot meerdere honderden exemplaren.

Landschappelijk inpassingsplan

Het inpassen van ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied middels een ontwerp van de groenvoorziening, dat voldoet aan het beleid ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit. Hierdoor wordt zorg gedragen dat een ruimtelijke ontwikkeling past in het landschap.

Landhabitat

Amfibieën zijn voor de voortplanting afhankelijk van water. Buiten de voortplantingsperiode maakt de soortgroep gebruik van landhabitat als onderdeel van het leefgebied. Landhabitat voor amfibieën omvat onder andere structuurrijke of opgaande vegetatie zoals (loof)bos, houtwallen, struikgewas, heide, ruigtekruiden, vegetaties en moeras.

Mitigerende maatregelen

Maatregelen die negatieve effecten bij een ingreep voorkomen of reduceren.

Omgevingscheck

Een omgevingscheck wordt uitgevoerd bij verlies van leefgebied van een jaarrond beschermde functie van een soort die door een ingreep (tijdelijk) verloren gaat. De omgeving van de ingreep wordt door een ter zake deskundige beoordeeld op aanwezigheid van voldoende alternatief leefgebied en/of potentiële verblijfplaatsen.

Ontheffing

De Wet natuurbescherming is gemaakt om planten- en diersoorten die vrij in het wild leven te beschermen. Om deze kwetsbare soorten te beschermen bevat de Wet natuurbescherming een aantal verbodsbepalingen. Onder bepaalde voorwaarden mogen de activiteiten wel doorgaan, daarvoor kan een ontheffing benodigd zijn. Een ontheffing is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt.

Paarverblijfplaats

Dit is een verblijfplaats die hoofdzakelijk in het najaar (september/oktober) door vleermuizen worden gebruikt om te paren. Eén mannetje kan een dergelijke verblijfplaats met meerdere vrouwtjes delen. In de omgeving van de paarverblijfplaats wordt veelal door het territoriale mannetje middels baltsvluchten getracht vrouwtjes aan te lokken.

Populatie

Een biologische populatie is een groep individuen van dezelfde soort die zich onderling voortplant en als zodanig geïsoleerd is van andere zulke groepen.

Rode Lijst

Rode Lijsten laten zien welke soorten zijn verdwenen en welke soorten in een gebied sterk zijn achteruitgegaan of zeldzaam zijn. Er bestaan verschillende Rode Lijsten. Voor vogels, voor zoogdieren, planten, paddenstoelen, insecten en voor allerlei andere soortgroepen. Rode Lijsten hebben geen officiële juridische status. Plaatsing op de lijst maakt een dier dus nog geen 'beschermde diersoort' in de zin van Wet natuurbescherming. De Rode Lijsten hebben in de praktijk wel een belangrijke signaleringfunctie. Door de Rode Lijst te raadplegen, kunnen alle instellingen die met natuurbehoud te maken hebben rekening houden met bedreigde soorten.

Significant negatief effect

Een effect is in het kader van de Wet natuurbescherming significant als de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied dreigen te worden aangetast.

Het begrip 'significant' staat centraal in de toepassing van het beschermingsregime voor Natura 2000-gebieden bij zowel vaststelling van beheerplannen als de vergunningverlening. Het bepaalt of een uitvoerige toetsing, een zogenaamde passende beoordeling, moet worden uitgevoerd. Indien als gevolg van een ingreep de toekomstige oppervlakte habitat of leefgebied, aantal van een soort of kwaliteit van een habitat lager zal worden dan zoals bedoeld in de instandhoudingsdoelstelling, dan kan sprake zijn van significante gevolgen. Voor het goede begrip, de soorten hoeven er niet te zitten, het gebied moet geschikt zijn voor de soorten.

Vaste rust- of voortplantingsplaats

Een plek binnen het leefgebied van een soort die essentieel is voor de levenscyclus van een individu. Wet natuurbescherming omschrijft niet exact wat een vaste rust- of voortplantingsplaats is. Dit is soortafhankelijk.

Vliegroute

Een vaste route die door vleermuizen wordt gebruikt tussen de verblijfplaatsen naar foerageergebieden.

Winterverblijfplaats

Verblijfplaats die gebruikt wordt om de periode van winterrust te overbruggen. Voor vleermuizen zijn dit vorstvrije, maar koele en vochtige plekken. Er kan sprake zijn van massaverblijfplaatsen, verblijfplaatsen van kleine groepen of één of enkele individuen.

Zomerverblijfplaats

Buiten de kraamperiode worden deze door vrouwtjes gebruikt, binnen de kraamperiode door individuele mannetjes.

